

Retningslinjer for våre handlinger

Taler

Aase Wind Lionæs

Dato

10 desember 1968

Sted

Oslo

Omstendigheter

Tildeling av Nobels fredspris til René Cassin

1 Deres Majestet, Deres Kongelige Høyheter, Mine damer og herrer,

Siste gang Nobels fredspris ble utdelt til en person var i 1964. Prisen ble da gitt til Martin Luther King. I dag er han ikke mer. I dette for menneskerettighetene
5 så bitre år falt han på sin post, den 4. april, som leder av negrenes våpenløse strid for sine rettigheter. Hans død var et av de smerteligste tap fredens og godviljens forkjempere verden over har lidt.

10 Det norske Stortings Nobelkomité minnes Martin Luther King i takknemlighet og lyser fred over hans minne.

Den 27. november 1895 undertegnet Alfred Nobel sitt senere så berømte testamente i Svenska Klubben i Paris. Dette var temmelig nøyaktig ett år før hans død den 10. desember 1896 i San Remo i Italia.

15 Som kjent, bestemte Nobel at avkastningen av hans formue skulle deles i fem like deler og gis som en pris til den som hadde gjort menneskene de største tjenester.

20 Det er én setning i dette meget korte testamente som leder tanken i retning av årets fredsprisvinner, professor René Cassin. Og det er følgende linjer:

«Det er mitt uttrykkelige ønske at det ved utdelingen av prisene ikke skal bli tatt noe forbehold med hensyn til kandidatenes nasjonalitet - således at det er den
25 mest verdige som skal ha prisen - enten han er skandinav eller ikke.»

Det er denne respekten for menneskeverdet uavhengig av nasjonalitet, rase,

30 religion, kjønn eller sosiale stilling som er ledetråden også i professor Cassins liv og virke. Og det er i første rekke for denne sin innsats for vernet om det enkelte menneskes verd og rett, slik det først og fremst har funnet sitt uttrykk i den universelle Menneskerettighetserklæring at Det norske Stortings Nobelkomité i dag hedrer René Gassin med Nobels fredspris.

35 René Gassin er født i 1887 i Bayonne i Sør-Frankrike.

FN's Menneskerettighetserklæring ble ført i pennen av ham og vedtatt den 10. desember 1948 - for nøyaktig tyve år siden i dag.

40 Gassin var da ca. 60 år. Men selv om hans navn først da ble internasjonalt kjent, så lå det allerede et langt og rikt liv i menneskehetens tjeneste bak ham.

Kort etter at Cassin hadde fullført sin juridiske utdannelse, ble han mobilisert i den første verdenskrig. I 1916 ble han rammet av en tysk kule som gjorde ham
45 til krigsinvalid. Fra nå av ble han mobilisert for fredens krevende gjerning.

Fra tiden etter den første verdenskrig nevner jeg hans store innsats for krigsinvalidene, for krigsenkene, for Frankrikes 800 000 foreldreløse barn. Den organisasjon han dannet til fordel for dem og som han ledet, tellet omkring 1
50 million mennesker. Og det var Cassin som var drivkraften bak den sosiallovgivning som sikret krigens ofre det sosiale og økonomiske vern de hadde krav på.

Hans arbeid for de krigsramte omfattet ikke bare Frankrike. Han organiserte i
55 1921 og i årene fremover flere konferanser av krigsdeltakere fra Italia, Polen, Tyskland, Tsjekkoslovakia og Østerrike. Så sent som i 1932 og 1933 ble det organisert store demonstrasjoner til støtte for nedrustningskonferansen.

På grunn av den ulykkelige politiske utvikling - den begynnende fascisme og
60 nazisme - i 30-årenes Europa, ble disse forsøk på fred og forståelse mellom krigsdeltakerne fra alle land stanset.

Fra 1924 til 1938 virket Cassin i Folkeforbundet for nedrustning.

65 Da krigen i Frankrike etter noen måneder i 1940 førte til våpenstillstand, var René Cassin den første sivile som forlot Bordeaux som et svar på general de

Gaulles appell. Den 20. juni nådde han London hvor han ble de Gaulles eksil-justisminister. Her forberedte han så bl. a. den overenskomst mellom Winston
70 Churchill og de Gaulle som skulle bli De frie franske styrkers charter. Vichy-regjeringen fratok ham da hans franske statsborgerskap og dømte ham i hans fravær til døden.

Da den andre verdenskrig var over, begynte kanskje den viktigste etappe i René
75 Cassins liv. Det var først på dette tidspunkt at det ble helt klart for folkene i alle land hvilket omfang og hvilken karakter Hitlers krig hadde hatt. Det var ikke bare en total krig for et politisk mål. Men det var en utryddelse av folkegrupper, et folkemord som verden aldri hadde opplevd.

80 Den offentlige opinion var skrekkslagen ved meldingen om konsentrasjonsleirenes grusomheter og utryddelsen av den jødiske folkegruppe. Forferdelsen munnet ut i et krav til regjeringene i alle land om å hindre en gjentakelse av dette angrep på menneskeverdet ved vedtakelsen av en internasjonal Bill of Rights.

85 Det var denne tanke som ble realisert da FN i 1945 i sitt Charter vedtok å opprette en Menneskerettighetskommisjon. Kommisjonens oppgave skulle være å forfatte en Universell Erklæring om menneskerettighetene og en internasjonal konvensjon som skulle forplikte statene til å gjennomføre disse rettigheter.

90 Det var et av historiens innfall at det ble en representant for Frankrike, René Cassin, og en representant for Amerikas forente stater, Eleanor Roosevelt, som skulle bli Menneskerettighetserklæringens byggmestre.

95 I begge land var det for over 150 år siden vedtatt erklæringer som sikret menneskene vesentlige rettigheter. - Jeg tenker på USA's Uavhengighetserklæring av 1776 og Den franske erklæring om menneskerettighetene av 1789.

100 Men den Erklæring om menneskerettighetene som Eleanor Roosevelt og René Cassin i så høy grad skulle komme til å prege, den flyttet milepelene lengre frem enn både den amerikanske Uavhengighetserklæring av 1776 og den franske erklæring om menneskerettighetene av 1789, - den var nemlig også i de artikler som omhandler økonomiske og sosiale rettigheter influert av Den russiske
105 rettighetserklæring av 1918.

Eleanor Roosevelt ble Menneskerettighetskommisjonens formann, og René Cassin dens viseformann. Men det ble Cassin som førte Erklæringen i pennen.

110

Enkelte vil kanskje si som så - at arbeidet for menneskerettighetene, kampen mot diskriminering av fargede folkeslag, minoriteter, religiøse grupper og kvinner - alt dette er utmerket, men har det noen sammenheng med freden?

115 Ingen har gitt svaret vakrere, sannere enn Nordahl Grieg har gitt det i sitt dikt «Til ungdommen» - med disse ord:

«Her er ditt vern mot vold,
her er ditt sverd,

120

troen på livet vårt,
menneskets verd.»

De 50 stater som i april 1945 i San Fransisco vedtok FN's Charter, var også fullt klar over at en varig fred måtte bygge på respekten for det enkelte menneskes
125 verd og rett. For hva slags fred kan det vel være i et land der menneskene ikke er frie - der de ikke kan uttale sine tanker, eller trykke sine ord, der de ikke er like for loven, der de utsettes for tortur og nedverdiggende behandling?

I innledningen til Charteret fastslåes det at målsettingen er fred og sikkerhet.

130

I neste ledd bekrefter medlemmene sin tro på de grunnleggende menneskerettigheter og det enkelte menneskes verd. Det var denne overbevisning om forbindelsen mellom respekten for menneskerettighetene og bevaringen av freden som lå bak FN's beslutning om å utarbeide denne første
135 universelle menneskerettighetserklæring.

Det var en meget vanskelig oppgave kommisjonen for menneskerettigheter hadde foran seg.

140

Riktignok nevner FN-Charteret flere ganger at det vil fremme menneskerettighetene. Men intet sted i Charteret finner vi disse rettigheter definert. Spørsmålet var - hva mente folkene fra disse 50-60 nasjoner i alle verdensdeler og på de forskjelligste kulturtrinn med de mest ulike tradisjoner, religioner og ideologier med menneskets rettigheter? De vest-europeiske folk har

en noenlunde lik oppfatning av begrepene. Men hva la kineserne, indoneserne, folk på Haiti i ordene frihet, likhet, kulturelle og økonomiske rettigheter? Fantet det overhodet noe skjæringspunkt mellom velferdsstatenes og utviklingslandenes oppfatninger av ordene.

150

Vi kan vel f. eks. i europeiske land bli temmelig raskt enige om hva vi mener med «kvinnens rettslige stilling i samfunnet». Men hva legger folkene i de strøk av jorden der en kvinne verdsettes til 4 kameler i dette begrepet?

155 I betraktning av alle disse vansker er det ikke rart at det tok kommisjonen 2 år å finne frem til formuleringer som alle kunne aksepteres på FN's Generalforsamling i Paris i 1948.

Men selv der hvor vi fikk oss forelagt et ferdig utarbeidet utkast, brukte vi i 2
160 måneder i alt 97 møter på diskusjonen om Erklæringen. Og det ble i alt foretatt 1 200 avstemninger over endringsforslag før Erklæringen med sine 30 artikler endelig var vedtatt.

Men så hadde man også funnet frem til en Erklæring som står som målestokk
165 for menneskenes felles verdier, uansett hvor de bor i verden, uansett hvilket samfunnssystem de lever under. De land som stemte for erklæringen forpliktet seg ikke, men sa seg enig i at alle mennesker skulle ha rett til liv, frihet og personlig sikkerhet, alle er like for loven, alle har rett til samvittighets- og religionsfrihet, ytringsfrihet, forsamlingsfrihet, rett til arbeid, lik lønn for likt
170 arbeid, rimelig arbeidstid, fri undervisning. Endelig sier den siste artikkel nr. 30, at

«Intet i denne erklæring skal tolkes slik at det gir noen stat, gruppe eller person rett til å treffe noe vedtak, utøve noen virksomhet eller utføre noen handling
175 som tar sikte på å ødelegge noen av de rettigheter og friheter som erklæringen gjelder.»

For oss som sitter her, lyder disse rettigheter som selvfølgeligheter. Et blikk på forholdene i verden omkring oss vil imidlertid overbevise oss om at denne enkle
180 erklærings løfter i mange stater, ja, i de fleste, bare er skrift i sanden.

På folkerettens område var imidlertid erklæringen et produkt av nytenkning. Mens tidligere traktater hadde regulert forholdet mellom stater og regjeringer, så

185 setter denne nye erklæring mennesket selv i fokus.

Disse rettigheter skal mennesket være sikret i hvilket som helst samfunnssystem det enn lever under. Derfor kan vi si at Menneskerettighetserklæringen er verdenssamfunnets grunnlov. Den er uttrykk for våre felles idealer, og den er en
190 målsetting alle kan strebe opp imot. Det er en standard hvoretter vi kan måle kvaliteten av et hvilket som helst lands politiske system.

Erklæringen setter derfor et skille i historien. Den bryter med gamle fastfrosne doktriner i folkeretten, ja, den lar oss se ut over grensene av de gamle
195 suverenitetsstater frem mot verdenssamfunnet.

Jeg vet at skeptikerne og lyseslokkerne vil ile med å si at det er langt frem. Og jeg vet at de har rett. Men la oss se etter lyspunktene. For de er der. Vi kan se hvordan prinsippene i Menneskerettighetserklæringen alt har slått rot i
200 menneskenes sinn. I mange av de 70-80 nye nasjonalstater som er grunnlagt etter krigen, har man tatt deler av, eller sogar hele Erklæringen inn i sin konstitusjon.

Historisk sett tror jeg derfor det er berettiget å si at vedtakelsen av
205 Menneskerettighetserklæringen den 10. desember 1948 var innledningen til en ny tid. Den vil kunne bli ouverturen til den revolusjonerende evolusjon, som skal virkeliggjøre den visjon president Roosevelt ga navn: en verden med frihet fra frykt og frihet fra nød.

210 I to år holdt Menneskerettighetskommisjonen på med utkastet til Erklæringen. I dette uhyre møysommelige arbeid, hvor hvert eneste begrep, hvor hvert eneste ords valør ble snudd og vendt på alle språk, stod professor Cassin helt sentralt. Han formulerte, definerte og klargjorde. Han var krystallklar i sine formuleringer og urokkelig i sin målsetting, men likevel samarbeidsvillig og
215 tolerant overfor andres oppfatninger. Han hevdet med stor styrke sine meninger, men når han forstod at de ikke ville føre frem i første omgang, var han omgjengelig nok til ikke å presse seg frem - men biet sin tid. Ettertiden med dens mange nye stater og nye behov har vist seg å være moden for flere av de forslag som ikke førte frem i første omgang i 1948, men som nå er blitt realisert i
220 konvensjonenes tekst.

Cassin spilte også en positiv rolle som formidler mellom vesteuropeisk

225 tankegang der hovedvekten var lagt på de borgerlige og politiske rettigheter og østeuropeiske synspunkter som mer la vekt på de økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter.

Og når så Menneskerettighetserklæringen - broen mellom de mange sinn, de mange religioner, de mange ideologier og de mange hjerter endelig var spent, så 230 var det i første rekke byggmesteren René Cassins verk.

Hvordan er så professor Cassin fornøyd med sitt verk i dag?

I en artikkel for noen uker siden i «Jerusalem Post» sier han følgende:

235 «Erklæringen holder opp et ideal for oss, og den trekker opp retningslinjer for våre handlinger.

Men et blikk på virkeligheten i dag er nok til å vise oss at vi står langt fra idealet. 240 Ikke noe land, selv ikke det mest avanserte, kan rose seg av å oppfylle alle Erklæringens artikler. Når først krigen og de idealer vi der kjempet for er kommet på avstand og nye stater oppnår uavhengighet, så er de tilbøyelige til å ville ordne sine indre anliggender som de selv vil uten hensyn til menneskerettigheter.

245 Vi opplever krenkelse av retten til å leve. Mord og massakrer forblir ustraffet. Kvinner utbyttes, massehungre, forakt for samvittighetsfrihet og talefrihet, omfattende rasdiskriminering; alle disse onder er alt for utbredt til å kunne oversees.»

250 Men professor Cassin fortviler ikke overfor disse ufullkommenheter. Han peker på betydningen av opplysningsarbeid, ikke bare blant barn, men også blant voksne, for å skape grobunn og vekst for Erklæringens tanker. Og det var ingen tilfeldighet at Cassin også ble en av forfatterne av UNESCO-charteret.

255 I arbeidet for å gjøre Menneskerettighetserklæringen rettslig forpliktende for statene har René Cassin deltatt aktivt ved utarbeidelsen av de to traktater som 18 år etter Erklæringen, ble vedtatt enstemmig av FN's generalforsamling den 16. desember 1966.

260 I disse 18 år som gikk mellom Erklæringens vedtak i 1948 og konvensjonenes

fullførelse i 1966, ligger en viktig politisk utvikling i de enkelte land og i verden som helhet. Som en indikator på denne utvikling kan nevnes at ca. 60 nye stater
265 ble medlemmer av FN fra 1948 til 1966.

Disse nye stater hadde til dels helt andre interesser enn de gamle stater i FN. For dem gjaldt det ikke så meget vedtakelsen av den gamle verdens klassiske politiske rettigheter, som prinsipper om selvbestemmelsesrett for deres land og
270 herredømme over deres økonomiske utvikling. - Man kan kanskje si det slik at disse u-land stod ved begynnelsen av en utvikling som de industrialiserte land for lengst hadde tilendebragt.

Dette nye og sterke innslag i FN satte også sitt preg på utformingen av de to
275 traktater og ga dem et videre omfang enn Erklæringen opprinnelig hadde tatt sikte på.

Likevel ble for første gang i historien to internasjonale traktater enstemmig vedtatt som skulle gi menneskene visse fundamentale rettigheter.

280 Ennå har intet land ratifisert disse to traktater om de borgerlige og politiske rettigheter og de økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. 35 stater må ratifisere traktatene før de blir gyldige. Som et lyspunkt kan nevnes at Den norske regjering har erklært seg villig til å legge frem forslag for Stortinget om
285 ratifikasjon av konvensjonene så snart det er teknisk mulig. Det er rimelig å vente at de andre nordiske land vil gjøre det samme.

Det var på en slik råkald desemberdag som i dag i Palais de Chaillot for 20 år siden da klokken nærmet seg 24, at denne historiske Erklæring om menneskets
290 verd og menneskets rett ble vedtatt i FN's generalforsamling.

For de millioner av mennesker som i dag lever i ufrihetens mørke, var dette dokumentet ukjent. Men det var tent et lite lys, og de moralbud som Erklæringen inneholder, skal i årene som kommer med like stor kraft som
295 budskapet på Mose tavler, være med å omforme menneskenes bevissthet, deres oppfatning av hva som er rett og hva som er galt.

Der hvor menneskets rett og frihet ikke respekteres i dag - der er det heller ikke fred. Hver dag faller det ungdom på slagmarken. Hver dag føres fanger til
300 fengslene og, torturkamrene. De kjemper og de lider for de idealer som

Menneskerettighetserklæringen bringer bud om.

305 Men kravet stilles ikke bare til dem. Det stilles også til hver enkelt av oss som lever i så sikker forvissning om at vi har fått disse rettigheter till odel og eie.

Nettopp 1968 - nettopp Menneskerettighetsåret - har gitt oss det tragiske beviset på den gamle sannhet at:

310 Som friheten, er også freden udelelig. Den må erobres av hver enkelt, hver eneste dag på ny.

Kilde

Les Prix Nobel en 1968, s. 67-72.

315

Emner

Hyllest, Menneskerettigheter, Menneskeverd, Nobel, Nobelpris, Nobels fredspris, Nobeltale

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/retningslinjerslinjer-for-vare-handlinger>

320

325

330

335